

Dubské Švýcarsko na starých mapách

Zámek Berštejn 4. – 5. září 2010

- I. Co je Dubské Švýcarsko?
- II. O výstavě
- III. O místě, kde se výstava koná
- IV. S čím výlet spojit?
- V. Podrobněji o výstavě
- VI. Fotografie z vernisáže

I. Co je Dubské Švýcarsko?

1. **Zapomenutý název, jenž dnes málokdo zná (Sudety).** Název z map a průvodců zcela zmizel v roce 1961 - snad proto, že připomínal německou minulost regionu. Jižní hranice Dubského Švýcarska (jinak také Daubauer Schweiz, Daubauer Bergland, Daubauer Grünlandes, Kummergebirg, později také Polomené hory, Dubské skály atd.) začínají už 30 km od Prahy. Tato v minulosti velmi známá vrchovina (Bergland) zaujímá plochu 25 km dlouhou a 25 km širokou. V samém středu Dubského Švýcarska leží město Dubá a na okrajích jsou Liběchov, Mšeno (Kokořínsko), Bělá pod Bezdězem, Doksy, Staré Splavy, Mimoň, Jestřebí, Zahrádky u České Lípy, Stvolínky, Kravaře, Blíževedly, Ústěk a Štětí.
2. **Tato krajina Vám nabízí vše, nač si vzpomenete:** pramenitou vodu, potoky, jezera a rybníky s přírodním koupáním, močály i rašeliniště, doliny, skály, hory, zříceniny, hrady a zámky, samoty a usedlosti, koňské farmy i unikátní lidové stavby v původních vesničkách. Dubské Švýcarsko je velmi zajímavá oblast s obrovským potenciálem pro aktivní dovolenou a rekreační pobyty. Jsou zde krásné skalní útvary, zbytky skalních hrádků a divoká příroda se spoustou zvěře a lesních plodů, která si získá Vaše srdce.
3. Oblast si v minulosti zamilovali **Franz Kafka, Karel Hynek Mácha, Magda Schneider** a řada dalších významných uměleckých i vědeckých osobností, od roku 1943 byla a je vyhlášenou filmařskou lokalitou. Natáčí zde čeští i zahraniční filmaři a mnoho z nich si zde dokonce koupili nemovitosti.
4. Dubské Švýcarsko je také mladé **občanské sdružení**, které se snaží o revitalizaci této oblasti. Místem setkávání členů sdružení je Zámek Berštejn u Dubé, kde se koná také tato výstava. **Při slavnostní vernisáži převzal autor výstavy PhDr. Jan Sobotka ocenění Dubského Švýcarska za mimořádný přínos regionu.**

II. O výstavě

Název:	DUBSKÉ ŠVÝCARSKO NA STARÝCH MAPÁCH
Kurátor výstavy:	PhDr. Jan Sobotka
Realizace výstavy:	Markéta Slezák
Ve spolupráci:	Expozice vznikla ve spolupráci s Národní knihovnou ČR dílčím využitím koncepce a materiálů úspěšné dubnové výstavy Svět zašlý - Máchův kraj na starých mapách (Galerie Klementinum).
Pro veřejnost:	4. - 5. září 2010 (a také 25. – 26. září 2010)
Vstupné:	zdarma

Zastoupena je kartografická produkce od reprodukcí prvních nizozemských atlasů 16. století, přes Müllerovo první důkladné mapování Čech, až po meziválečné turistické mapy Matouschkovy. Zvláštní skupinu tvoří mapy nejvýznamnějšího českého kartografa 19. století F. J. J. Kreibicha. Prohlédnout si budete moci i historickou nástěnnou mapu, na níž je znázorněna železniční trať Štětí-Dubá, která nakonec nikdy nebyla postavena.

Expozice je pro širokou veřejnost zajímavá mimo jiné tím, že lze přehledně sledovat vývoj zobrazování na mapách – jednotlivé mapy jsou komentovány zajímavými popisky autora výstavy.

Kontakt:

Zámek Berštejn u Dubé, Nový Berštejn 10, 472 01 Doksy
Markéta Slezák, tel. 776 881 183, marky@berstejn.cz

III. O místě, kde se výstava koná

Zámek Berštejn ze 16. století s anglickým parkem není běžně přístupný veřejnosti. Od roku 1991 je v soukromých rukou. Dlouho před uskutečněním prodeje soukromému vlastníkovi byl zámek odsouzen k demolici – prodán byl v zoufalém stavu. Současný majitel jej zrekonstruoval a od roku 1997 zámek funguje jako historický hotel s domácí péčí a rozsáhlým sportovním areálem. V parku je mimo jiné barokní bazén z doby Valdštejnů a unikátní tenisový dvorec na přírodní „Wimbledonské“ trávě, kde pravidelně trénují naši špičkoví tenisté. Návštěvníci výstavy mají jedinečnou příležitost si vše prohlédnout. V případě zájmu najdete více informací o zámku na www.berstejn.cz.

IV. S čím výlet spojit?

V Dubé si nenechte ujít sušárnu chmele s dvěma sušícími věžemi, která je významnou technickou památkou, upomínající na někdejší slávu dubského chmelařství. Rekonstrukce se plánuje v nejbližší době. Studii k rekonstrukci můžete vidět na radnici města Dubá, v prostorách bývalé městské šatlavny v centru města. Více informací najdete na <http://www.mestoduba.cz/infocentrum1/kulturni-pamatky/>

V. Podrobněji o výstavě

S mapami či průvodci věnovanými tomuto kraji se setkáváme až v době zcela nedávné, středověká města regionu však nalezneme již na nejstarších mapách střední Evropy. Na prvních známých mapách Čech pak nacházíme tento kraj v podstatě tak, jak jej po dalších bezmála dvou stech letech nacházíme i my: lze říci, že během uplynulého půl tisíciletí žádná z působivých dominant nezmizela a také zde žádná výrazně rušivá nepřibyla. Jako výraznější změny zaznamenáme nejspíše zalesnění dnes zemědělsky neobhospodařovaných ploch, zánik tradičního chmelařství na Dubsku, poválečný nucený odchod německého obyvatelstva a následný zánik některých menších obcí i samot, následky vojenských aktivit mezi Bezdězem a Ralskem, a samozřejmě také přeměnu prakticky celého kraje ve významnou rekreační oblast.

S rozvojem turistiky se ovšem vžilo označení především centrální části jako Dubské Švýcarsko. Spojení kraje s Máchovým jménem (Máchův kraj) můžeme sledovat od vlastenecky laděných Ottových Čech z roku 1892, které básníka zmiňují pouze v souvislosti

s Kokořínem; blíže je již Josef Cinibulk ještě před první světovou válkou hojně odkazující k Máchovi ve svém průvodci Kokořínským údolím. Teprve v roce 1956 vydává Státní tělovýchovné nakladatelství průvodce Františka Patočky nazvaného *Máchův kraj (Dubské skály)*. Název Dubské Švýcarsko zcela mizí až o pět let později, kdy vydává Sportovní a turistické nakladatelství průvodce kolektivu (vedeného opět Františkem Patočkou) s názvem *Máchův kraj*, tentokrát již bez podtitulu. Tím bylo v roce 1961 v podstatě odstraněno označení Dubské Švýcarsko, snad evokující německou minulost regionu. Vymezení kraje se pak v jednotlivých průvodcích a na jednotlivých mapách měnilo, rozsah byl zužován i rozšiřován, především jihovýchodním směrem k Jizeře.

Úvodní část sleduje zpočátku velmi strohý obraz regionu na nejstarších mapách střední Evropy a Českých zemí, od dvacátých let 15. století po konec století sedmnáctého až po mapku Českolipska překvapivě degradovanou na pouhý dekorativní prvek rozměrné barokní grafiky. Poté přichází již výrazně podrobnější obraz krajiny, který vzniká v osmnáctém století, do značné míry v souvislosti s válečnými událostmi této doby. Samotnou Máchovu dobu přibližuje část výstavy věnována osobnosti žitenického duchovního Františka Jakuba Jindřicha Kreibicha, který byl právě v Máchově době nejvýznamnějším tuzemským kartografem, navíc celoživotně působícím v blízkosti sledované oblasti. Zajímavá je také dvojice **Kreibichových rukopisných map** z Lobkovické mapové sbírky z let 1809 a 1817, z nichž první vytyčuje odvodní okrsy pro domobranecké prapory v době napoleonských válek; obě pak uvádějí první výsledky astronomických měření i první výškopisné údaje.

Další vystavené Kreibichovy mapy severních Čech zachycují region právě v době, kdy jím procházel Mácha. Z bohaté kartografické produkce devatenáctého století je na výstavě možno vidět listy zhotovené na základě druhého vojenského mapování, první výškopisné mapy a řadu tematických map, včetně originálu nástěnné mapy, na které je zakreslen i **projekt nakonec nerealizované železniční tratě Štětí-Dubá**. Závěrečná část pak představuje výběr z prvních map turistických, včetně **německé cyklomapy z konce devatenáctého století**, map prvních značených turistických stezek a dosud nepřekonaných meziválečných **map libereckého kartografa Josefa Matouschka, do nejmenších detailů zobrazujících region Dubského Švýcarska před poválečnými změnami**. Představeny budou i první tištěné turistické průvodce po Dubském Švýcarsku.